

Ryktet om Guds död är betydligt överdrivet

Gud är död. Ryktet spreds under nittonhundratalet med Nietzsche och Sartre i spetsen. Medan Nietzsche hävdade att »Gud är död, död för evigt, och vi har dödat honom» uttryckte sig Sartre mer vanvördigt: »Gud finns inte – den skitstöveln.» Hur nu Gud kan vara en skitstövel om han inte finns.

Ryktet tycks vara betydligt överdrivet eftersom tron på Gud uppenbarligen vägrar att dö – av den enkla anledningen att Gud inte är död. Hans dödsannons skrevs förgäves, för Gud är i högsta grad levande. Religionen lever i samhället.

Men detta oroar många. »Religion är för det sekulära samhället ett hjärnsnöke, det mot vilket vi definierar oss själva», skriver den amerikanske teologen William T. Cavanaugh och konstaterar att »vår användning av dikotomin mellan religiöst och sekulärt är en nutida västerländsk uppfinning. Den svarar helt enkelt inte mot tingens ordning» (Signum 7/2013), något som uppenbarligen irriterar många.

Debatten har tagit fart, inte bara om religionens plats utan om den över huvud taget har rätt uttrycka sig offentligt. Får religiösa symboler synas? Kan religiös påverkan vara en synlig och hörbar del av samhällsmiljön? Ska den religionsfrihet som tillhör de mänskliga rättigheterna och som är inskriven i svensk grundlag förstås som rätt till frihet såväl *från* religion som *till* religion?

Religionsfrihet är inte bara frihet från religion. Det måste finnas utrymme för var och en att formulera, leva, tro och bekänna sig till den religion man vill tillhöra. Staten ska vara sekulär, däremot inte samhället. Medan staten ska vara neutral i förhållande till religionsutövning ska emellertid inte samhället vara tomt på religiösa yttringar. I det offentliga rummet har även religionen en självklar plats. I vårt land gäller det inte minst kyrkan med dess historiska förankring.

Att en sekulär stat inte medför ett sekulärt samhälle är en viktig distinktion när frågorna om skolpeng till konfessionella friskolor och statsbidrag till trossamfund nu hamnat i fokus. Visst har det förekommit avarter i enstaka konfessionella friskolor, men de få avarterna får inte bli orsak till att övriga drabbas av förbud. Enskilda överträdelser får inte medföra kollektiva straff. Sveriges kristna råd med ärkebiskop Antje Jackelén och kardinal Anders Arborelius har här gått in i debatten på ett föredömligt sätt.

Socialdemokraterna avser att gå till val på att förbjuda religiösa friskolor. Civilminister Ardalán Shekarabi driver frågan för han menar sig veta hur det är. Han är nämligen inte född i Sverige utan är, som han nyligen sagt, »född i ett land där religiös påverkan och könssegregering förekom i alla skolor». Han kan därför aldrig »acceptera att det förtryck som jag har flytt från letar sig in i svensk skola». Men nog bör en svensk civilminister inse att Sverige inte är Iran, inte ett förtryckande land, inte ett land där muslimska konvertiter till kristen tro hotas av dödsstraff.

Ateism är inte alternativet till religiös påverkan. Den är ju också påverkan, en aningslös sådan. Som massfenomen har den blivit en ateism utan ställningstagande, utan förnekelse, en ateism som bara är att följa med strömmen, en oreflektad ateism så självklar att den inte bara kräver en sekulär stat utan också ett sekulärt samhälle. För en sådan odefinierad ateism som tror sig vara neutral, som icke-påverkan, är alla religionsuttryck i det offentliga rummet en provokation. Religion betraktas som något obsolet, något som bör försvinna ur samhället så snart som möjligt.

Därför har det även höjts röster om att barn ska uppfostras icke-religiöst. Föräldrars rätt att uppfostra sina barn i den tro de själva bekänner sig till bör begränsas. Inte ens i hemmet ska någon religiös påverkan få ske.

Men en sekulär stat, som börjar driva uppfattningen att samhället ska vara sekulärt, ateistiskt och präglad av sekulära värderingar, går utöver sitt mandat. Den amerikanska konstitutionen är däremot ett lyckat exempel på hur man kan skapa en sekulär stat. Den växte fram ur djupt kristna värderingar i frågor som människovärde och mänskliga rättigheter. En sekulär stat skapar förutsättningar för ett samhälle där olika trosbekännare, även ateister, får utrymme att leva utan vare sig förföljelse eller osynliggörande. Den hyser respekt för den enskildes samvetsövertygelse.

Den franske författaren och kulturministern André Malraux hävdade att »Gud är död, alltså föds människan». Men frågan är om det inte blir tvärtom, att med Guds död följer också människans död, vilket den ryske filosofen Berdjajev uttryckte som att »där det inte finns någon Gud finns det inte heller längre någon människa».

Det är i de ateistiska staterna som människovärdet blivit ifrågasatt och människan förnedrats som mest. Anne Applebaums dokumentation av »Gulag – de sovjetiska lägrens historia» (2004) bär syn för sägen, liksom erfarenheterna från Maos Kina och Pol Pots Kambodja. Eller ett Tyskland där *Deutsche Christen* germaniserade tron och satte Führern som frälsare framför Frälsaren.

Exemplen visar att människovärde och mänskliga rättigheter måste förankras utanför människan själv. Hon kan inte vara sin egen måttstock. Varje politiskt styrelseskick, demokratiskt eller ej, är otillräckligt som garant för människans värde. Om majoritetsbeslut ska avgöra människovärdet blir detta lätt offer för tillfälliga opinioner och riskerar att devalveras till småmynt. Även moral- och samvetsfrågor kan bli dagsländor, mer formade av medieprofiler, policydokument och nyformulerade värdegrunder än av en övertygelse djupt grundad i att Gud själv gett besked om vad som är rätt och fel.

Kyrkan lever visserligen i en sekulär stat men får aldrig agera som om även samhället borde vara sekulärt. Ett samhälle där konfessionella yttringar – oavsett religion – tvingas bort från det offentliga rummet blir till sist förtryckande. Människan är obotligt religiös. Ateismen är en modern parentes i mänsklighetens historia. Det har alltid varit mer självklart för människan att vara religiös än att inte vara det.

Risken för kyrkan är att sekularismen tar plats vid själva altaret genom att hon tonar ned vad som motiverar hela hennes existens – bekännelsen till Jesus Kristus – så att hon blir mer allmänreligiös och speglar samtidsandan (likt *Deutsche Christen*), till dels för att inte provocera dem som är av annan trosbekännelse. Kyrkan får aldrig vara rädd för att dömas av samhället, sekulärt eller ej. Ty världen dömer gärna kyrkan, kanske för att förekomma kyrkans dom över en värld som är inkrökt i sig själv. Men, som den ortodoxe teologen Paul Evdokimov har sagt: »Den värsta dom världen kan rikta mot kyrkan är att säga att hon är en trofast spegel».